

FÖLDETIKA*

ALDO LEOPOLD

Mikor az isteni Odüsszeusz hazatért a trójai háborúból, egyetlen kötélre akasztotta fel azt a háztartásában dolgozó tucatnyi rabszolganőt, akiről azt gyanította, hogy távolléte során illetlen módon viselkedtek. Az akasztás során nem merültek fel etikai kétségek. A lányok ugyanis saját tulajdonát képezték. Tulajdonnal rendelkezni pedig akkoriban, mint ahogyan most is, a célszerűség, nem pedig a helyesnek vagy helytelennek kérdése volt. Persze, a helyes és helytelen fogalmai nem hiányoztak Odüsszeusz világából: a hosszú évek során például tanúja lehetett felesége hűségének. Annak a kornak az etikai követelményei kiterjedtek a feleségekre, ugyanakkor még nem terjedtek ki a tulajdonként kezelt emberekre. Az azóta eltelt háromezer év során az etikai követelmények az élet számos területén bővültek, amellyel párhuzamosan csökkent azon területek száma, amelyeket kizárólagosan a célszerűségi szempontok jellemeznek.

AZ ETIKAI REND ÁLLOMÁSAI

Az ezidág csak a filozófusok által tanulmányozott etikai rendszer bővülése valójában egy ökológiai fejlődés folyamata. Ennek megfelelően szakaszait filozófiai és ökológiai fogalmak egyaránt jellemzik. Ökológiai értelemben az etika a létért való küzdelemben a cselekvési szabadság korlátját jelenti. Filozófiai értelemben pedig az etika a szociális és antiszociális magatartások közötti különbségtétel. Ez ugyanannak a fogalomnak a két különböző definíciója. Ez a fogalom pedig az egymással kölcsönösen függő helyzetben lévő egyének vagy közösségek közötti együttélési szabályok megalkotásában gyökerezik. Az ökológusok ezt nevezik szimbiózisnak. A politika és a gazdaság a szimbiózis fejlett szintjét jelentik, amelyben az eredeti szabad versenyt részben felváltotta egy etikai tartalmú együttműködési mechanizmus. Ezek az együttműködési mechanizmusok egyre összetettebbé válnak a népesség növekedésével, valamint az eszközök hatékonyságának erősödésével. Jóval egyszerűbb volt például a botok és kövek közösségellenes használatát szabályozni a mamutok korában, mint a golyókét és hirdetőablákét az autókéban.

Az etikai követelmények eleinte az emberek közötti kapcsolatokat szabályozták, amelyre a Tízparancsolat szolgál példaként. Az ilyen követelmények későbbi bővülése már az egyének és a társadalom közötti kapcsolatokat vont a szabályozás alá. Az „arany szabály” az egyén társadalomba történő integrálására törekszik, a demokrácia pedig a társadalmi intézményeknek az egyének irányába történő integrálására.

Ugyanakkor még nincsenek olyan etikai követelmények, amelyek az embereknek a földhöz, valamint az azon termesztett növényekhez és ott tenyésztett állatokhoz való kapcsolatát szabályozná. A föld éppen úgy, mint annak idején Odüsszeusz rabszolgahölgyei, még mindig tulajdon tárgyát képezik.

* Az esszé Aldo Leopold *A Sand County Almanac and Sketches Here and There* című könyvében (Oxford UP, Oxford–New York, 1949, 201–226) jelent meg. Ahol ésszerűnek láttuk, rövidítettünk a szövegen. (A Szerk.)

A földhöz való kapcsolat még mindig szigorúan üzleti jellegű, amiből kötelezettségek nem, csak privilégiumok fakadnak.

Ha helytállóan értelmezem a jeleket, akkor az etika kiterjesztése az emberi környezetre a fejlődésnek egy lehetőségét és egyben ökológiai szükségszerűségét jelenti. Ez a harmadik lépés a sorban. Az első kettőn már túljutottunk. Ezékiel és Ézsaiás kora óta a gondolkodók úgy vélik, hogy a föld kizsákmányolása nemcsak, hogy célszerűtlen, hanem egyúttal helytelen, elítélendő is. A társadalom ugyanakkor még nem fogadta el ezt az álláspontot; a környezet jelenlegi megőrzését célként kitűző mozgalomra viszont már ennek előszeleként tekintek.

Az etika iránytűnek tekinthető az új és összetett, késleltett reakciókat is megtestesítő ökológiai kihívások megválaszolása terén. Az állati ösztön ezekben az esetekben szintén egyfajta iránytűként szolgál. Az itt körvonalazott etika úgy is felfogható, mint egy alakulóban lévő közösségi ösztön.

A KÖZÖSSÉG FOGALMA

Föld, etika –

Aldo Leopold a Sierra Madre Rio Gavilan régiójában (Kalifornia), 1936–37 körül
(*Pacific Southwest Region 5*)

Az etika valamennyi fajtája azon az egyetlen előfeltételen alapul, hogy az egyén a vele kölcsönös függésben álló közösség tagja. Ösztönei arra sarkallják, hogy a saját helyéért versenyezzen ebben a közösségben, etikai felfogása ugyanakkor arra ösztönzi, hogy együttműködjön (talán éppen azért, hogy

legyen egyáltalán egy olyan hely, ahol lehetséges versenyezni). **A földetika nem tesz mást, mint kibővíti a közösség határait a termőföldre, a vizekre, a növényekre és az állatokra.**

Ez egészen egyszerűen hangzik: nem vallottunk ugyanis dalolva szerelmet a szabadok földjének és a bátrak hazájának? Persze, csak hogy minek is vallottunk pontosan szerelmet? Bizonyára nem a termőföldnek, amelyet rendezetlenül hagyunk magára. Bizonyára nem is a vizeknek, amelyről úgy tartjuk, hogy a turbinák meghajtásán, az uszályok úsztatásán, valamint a szennyvíz elvezetésén kívül nincsen más funkciója. Bizonyára nem a növényeknek, melyeknek egész sorát ítéljük lelkiismeretfurdalás nélkül kihálásra. És bizonyára nem is az állatoknak vallunk szerelmet, melyeknek legnagyobb és legszebb példányait már rég kipusztítottuk. A földetika természetesen nem akadályozhatja meg ezeknek az „erőforrásoknak” a megváltoztatását, kezelését és használatát, de megalapozza a továbbélésük jogát és, legalábbis némely helyen, a természeti állapot folyamatos megőrzését. Másként fogalmazva: a földetika megváltoztatja a *homo sapiens* szerepét, aki hódítóból a föld egyszerű tagjává és állampolgárává válik. Tiszteletet követel meg a sorstársak, valamint a közösség számára egyaránt.

Az emberiség történelme során megtanultuk (legalábbis ezt remélem), hogy a hódító szerep végső soron önpusztító. Miért? – azért, mert a hódító szerepébe beleértendő az is, hogy *ex cathedra* ismerje a közösség minden egyes rezdülését, valamint azt, hogy a közösségben ki értékes és ki nem. Ugyanakkor mindig kiderül, hogy valójában egyikkel sincsen tisztában, hódítása éppen ezért a végén kudarcba fullad. A biotikus környezetben létezik egy párhuzamos valóság. Ábrahám még pontosan tudta, mire való a föld: arra, hogy teremjen neki és kényeztesse őt. A jelenkorban azonban iskolázottságunk foka éppen ellentétben áll ezzel a látásmóddal. Az átlagember ma biztosra veszi, hogy a tudomány ismeri a kiterjesztett közösség minden apró részletét; a tudós azonban tisztában van azzal, hogy erre nem képes. Tudja, hogy a biotikus mechanizmusok olyannyira összetettek, hogy működésüket talán soha nem is fogják teljesen megérteni.

Tudnunk kell azt is, hogy az ember, aki valójában csak egyetlen tagja a biotikus közösségnek, a történelem ökológiai olvasatán keresztül ismerhető meg igazán. Sok történelmi esemény, amit eddig kizárólag az emberi vállalkozásokon keresztül magyaráztak, valójában az élő közösségre, az emberek és a föld kapcsolatrendszerére vezethető vissza. Márpedig a föld jellemzői éppen úgy meghatározzák az eseményeket, mint ahogyan a rajtuk élő emberek.

Erre kiváló példaként szolgálnak a Mississippi-völgy telepesei. Az amerikai forradalmat követő években három csoport versengett a völgy hatalomba kerítéséért: a bennszülött indiánok, a francia és angol kereskedők, valamint az amerikai telepések. A történészek azon töprengenek, mi történt volna, ha a Detroitban élő angolok egy kicsit nagyobb súlyt helyeznek a kanyargós völgyekben élő indiánokra, ami eldöntötte a gyarmatosítók kiáramlását Kentucky cukornád-földjeire. Fontolóra kell venni azt a körülményt, hogy amikor olyan külső erőnek tették ki a cukornád-földeket, mint a tehének, az eke, a tűz, illetve a telepések fejszéje, akkor azok réti perjévé váltak. Vajon mi történt volna, ha ezen erők hatására a növényutódlás ezen a sötét és véres földön teljesen értéktelen sás, cserjét vagy gyomot eredményezett volna? Vajon a telepések kitarítottak volna? Vajon lett volna további vándorlás Ohióba, Indianába, Illinois-ba vagy Missouriba? És megvásárolták volna egyáltalán a franciáktól Louisiana területet? Vajon az új államok kialakítottak volna egy kontinesnt átfogó uniót? És kitört volna a polgárháború? Kentucky a történelem drámájában mindösszesen csak egyetlen egy mondat! Gyakran halljuk, hogy ebben a drámában az emberi szereplők mikre törekedtek, ugyanakkor azt már ritkán halljuk, hogy sikereik vagy kudracaik nagy részben azon is múltak, hogy egy bizonyos terület termékenysége hogyan hatnak azok az erők, melyeknek az adott területet meghódításukkor kiteszik. Kentucky esetében még azt sem tudjuk biztosan, honnan is származott a réti perje – őshonos volt-e vagy Európából érkezett potyautasként?

1 Utalás az Amerikai Egyesült Államok himnusza első versszakának utolsó mondatára (*the land of the free and the home of the brave*). (A Szerk.)

Vessük össze a cukornádföldek helyzetét azzal, amit utólag el lehet mondani arról a Délnyugatról, ahol a felfedezők szintén bátrak, találékonyak és állhatatosak voltak! A föld birtokba vétele itt nem járt sem réti perjével, sem pedig más olyan növényvel, amely kibírta volna a kemény viszonyok okozta viszontagságokat. Mihelyst ebben a régióban állatállomány legelt, a növényzet egyre értéktelenebb cserje és gyom bizonytalan egyvelegévé redukálódott. Ördögi kör: a növényfajták számának minden egyes csökkenése eróziót szül, az erózió minden egyes erősödése pedig a növényfajták további csökkenését eredményezi. Ennek a következménye nemcsak a növényzet vagy a termőföld, hanem az ott tengődő állatállomány – egymást kölcsönösen erősítő – romlása. Az első telepések nem számítottak erre: Új-Mexikó vizes területein, az úgynevezett *ciénega*-részekben néhányan még árkokat is ástak azért, hogy felgyorsítsák ezt a folyamatot. Mindez olyan lassan haladt, hogy a régió csak igen kevés lakosa volt a folyamattal tisztában. Ami nem igazán látható az ide látogatók számára sem, akik ezt a valójában tönkrement tájat színesnek és elbűvölőnek tartják (ez igaz is, de alig-alig emlékeztet arra, amilyen 1848-ban volt).

A Kolombuszt megelőző időkben a pueblo indiánok népesítették be ez a tájat, akik nem foglalkoztak állattenyésztéssel. A civilizációjuk felett ugyan eljárt az idő, de nem azért, mert földjeik felett is eljárt. Indiában azokat a régiókat is benépesítették, ahol nincsen legeltetésre alkalmas terület, de mindezt anélkül, hogy tönkretették volna a földet. Az egyszerű megoldás az, hogy a fűvet viszik a tehénhez, és nem fordítva. (Hogy ennek kifejlesztése vajon bölcsesség vagy csupán jószerecsse volt-e, nem tudom.)

Röviden tehát a növények telepítése formálta a történelmet. A telepések mezőgazdasági tevékenysége egész egyszerűen visszaigazolja, hogy a növénytelepítés hatást gyakorol a földre. Vajon a történelmet is ebben a szellemben tanítjuk? Bizonyára így fogjuk majd, mihelyst a föld mint közösség fogalma végre áthatja szellemi életünket.

ÖKOLÓGIAI LELKIISMERET

A természet védelme és megőrzése az ember és a föld közötti harmónia állapota. A közel egy évszázad óta hangoztatottak dacára a természet megőrzése még mindig csigatempóban halad, és ha van is előrelépés, az leginkább csak díszes papírok és nagyívű beszédek formájában látható. Még mindig két lépést csúszunk hátrafelé minden egyes előremutató lépés megtételekor. Erra a dilemmára általában azt a választ adják, hogy a „természet megőrzésével kapcsolatosan több oktatásra van szükség”. Ezt persze senki sem vitatja, ugyanakkor fel kell tenni a kérdést: biztos, hogy önmagában csak az oktatás bővítése elegendő az előrelépéshez? Vagy esetleg valami a tartalmat illetően is hiányzik?

Sokak számára a tartalom a következőket jelenti: tartsd be a jogot, szavazz helyesen, csatlakozz néhány szervezethez és a természet megőrzéséből teljesítsd azt, ami kifizetődő a saját földeden. A többről pedig majd a kormányzat gondoskodik. Nem túlságosan engedékeny ez a módszer ahhoz, hogy bármi érdemlegeset el lehessen vele érni? Nem határolja el a rosszat a jótól, nem határoz meg kötelezettségeket és nem szólít áldozatvállalásra, nem mozdít elő fejlődést az értékek jelenleg uralkodó filozófiájában. A földhasználat tekintetében kizárólag a saját érdekek felvilágosult követését sürgeti. Vajon milyen messzire juthatunk ilyen oktatással? A következő példa talán részben rávilágít erre.

Az 1930-as évekre az ökológiai értelemben teljesen tudatlanokat leszámítva már mindenki számára világossá vált, hogy a Wisconsin állam délnyugati részén található termőföld az óceán irányába csúszik. A gazdálkodóknak 1933-ban azt mondták, hogy ha öt éven keresztül bizonyos talajvédelmi módszereket követnek, akkor az ezekhez szükséges közmunkát, gépeket és felszerelést az állam biztosítja. Ezt az ajánlatot ugyan sok helyütt elfogadták, de az öt éves időszak elteltével megfeledeztek ezekről a módszerekről, ráadásul a gazdálkodók a későbbiekben is csak azokat a módszereket követték, amelyek azonnali és látható gazdasági haszonnal jártak számukra. Ez a tapasztalat vezetett ahhoz a felismeréshez, hogy a gazdálkodók talán abban az esetben válhatnak fogékonyabbakká,

ha saját maguk írhatják a szabályokat. Ennek megfelelően a wisconsini törvényhozás 1937-ben elfogadta a termőföld megőrzéséről szóló törvényt. Ez lényegében a következő kedvezményt fogalmazta meg a gazdálkodók javára: ingyenes technikai segítséget és hitelt kínálunk a különleges gépekhez abban az esetben, ha saját magatok alkotjátok meg a földhasználatra vonatkozó szabályozást; vagyis mindegyik megye saját maga írja a szabályokat, amelyek a törvény erejével bírnak majd. A felkínált lehetőséget ugyan szinte valamennyi megye gyorsan elfogadta, ám egy évtizednyi működést követően *egyik sem alkotott meg még egyetlen szabályt sem*. Bár látványos előrehaladás lehetett tapasztalni olyan területeken, mint például a vetésforgó, az ugaroltatás vagy a talaj trágyázása, de emellett semmi sem történt az erdős területek legeltetés elől történő elkerítése vagy a tehének és az eke meredek lejtőkről való kizárása terén. Vagyis a farmerek kiválogatták azokat a talajgondozási módszereket, amelyek profitábilisak voltak, ugyanakkor nem vettek tudomást azokról, amelyek a közösség egészének hasznot hoztak volna, viszont számukra nem jártak előnnyel.

Amikor rákérdeznek arra, hogy miért nem hoztak szabályokat, akkor erre az a válasz, hogy a közösség még nem állt készen az ilyen jellegű szabályok támogatására. Az oktatásnak tehát meg kell előznie a szabályalkotást, mondják, de az oktatás nem tesz említést a földre vonatkozó és az önérdék által meghatározottakon túlmutató kötelezettségekről. Ennek pedig az az eredménye, hogy több oktatás mellett is kevesebb termőföldünk, kevesebb egészséges fánk van, s rengeteg árvízzel nézünk szembe. Zavarba ejtő körülmény, hogy a vidéki közösségek vállalkozásai magától értetődőnek tartják az olyan, önérdéken túlmutató kötelezettségek létezését, mint például az utak, iskolák, templomok állapotának javítása vagy a baseballcsapatok fejlesztése. Ugyanakkor a földre eső csapadék minőségének javítását vagy a táj szépségének és változatosságának megőrzését nem kezelik fontos kérdésként, és nem is folytatnak róla komoly vitát. **A földhasználat etikáját még mindig teljes mértékben a gazdasági önérdék határozza meg, éppúgy, ahogyan száz évvel ezelőtt a társadalmi etikát is ez hatotta át.**

Az a gazda, aki a 75 százalékos emelkedőn kivágja a fákat, a teheneit pedig erre a lejtőre tereli legelni, valamint a csapadékot, a köveket és a termőföldet a közösség patakjába tereli, mindezek dacára a társadalom tiszteletben álló tagja marad. Még ha meszet is adagol a termőföldhöz és a növényeket földje szélére ülteti, akkor is jogosult marad az őt megillető kiváltságokra és járandóságokra. A kötelezettségek nem jelentenek semmit lelkiismeret nélkül, és az a probléma, amellyel szembenézünk, pontosan az emberek földhöz való kapcsolatát övező társadalmi lelkiismerettel áll kapcsolatban.

Soha nem lehetett jelentős etikai változást elérni anélkül, hogy a saját szellemi elköteleződésünkben, hűségünkben, odaadásunkban és meggyőződésünkben ne történt volna belső változás. Az, hogy a természet megőrzése még nem érintette magatartásunk alapjait, igazolja, hogy a filozófia és a vallás ez idáig nem foglalkozott vele. Miközben szerettük volna megkönnyíteni a természet megőrzésére való törekvést, eljelentéktelenítettük azt.

A FÖLDETETIKA KIVÁLTÓI

Amikor a történelem logikája kenyérért kiált, mi azonban követ nyújtunk felé, akkor kínosan próbáljuk elmagyarázni a kenyér és a kő közötti hasonlóságokat. A következőkben néhány olyan követ mutatok be, amely a földetika helyébe lépett.

A kizárólag gazdasági ösztönzőkön alapuló természetmegőrzési rendszer egyik legjelentősebb gyengesége az, hogy a földet alkotó közösség túlnyomó többségének nincsen gazdasági-üzleti értéke. Példaként említhetők a vadvirágok és az énekesmadarak. Kétséges, hogy a Wisconsin államban honos 22 ezer magasabb rendű növény és állatfaj közül 5 százaléknál több eladható volna-e, illetve etetésre vagy bármilyen más módon üzleti célokra hasznosítható lenne-e. Ugyanakkor ezek a teremtmények valamennyien egy biotikus közösség tagjai, és ha – amint én hiszem – stabilitásuk az integritásuktól függ, akkor joguk van a továbbélésre. Amikor valamelyik nem gazdasági tulajdonságuk

veszélybe kerül, és ha ezt történetesen fontosnak tartjuk, akkor valami kifogást találunk ahhoz, hogy ennek a tulajdonságnak gazdasági jelentőséget tulajdonítsunk. A századelőn például az énekesmadarak eltűnőben voltak. Az ornitológusok azzal a meglehetősen ingatag bizonyítékkal siettek megmentésükre, hogy a rovarok fel fognak falni bennünket, ha a madarak nem tartják őket kordában. Ahhoz tehát, hogy hihető lehessen, a bizonyítéknak gazdasági jellegűnek kellett lennie. Egészen kínosan hat ennek a mellébeszélésnek a vissza-idézése. Még ugyan nincs földetikánk, de legalább közelebb kerültünk ahhoz, hogy bevalljuk: **a madaraknak biotikus joguknál fogva kell létezniük, függetlenül attól, hogy ehhez társul-e valamilyen, a mi számunkra előnyös gazdasági érdek.**

Hasonló eset áll fenn a ragadozó emlősök, a vadászmadarak, illetve a hal- evő madarak tekintetében is. Volt idő, amikor a biológusok némileg eltúlozták azokat a bizonyítékokat, amelyek szerint ezek a teremtmények képesek megőrizni a vadállomány egészségét azzal, hogy elpusztítják a puhány állatokat, vagy a gazdák nagy örömeire kordában tartják a rágcsálókat, vagy éppenséggel „értéktelen” állatfajokra vadásznak. A bizonyítékok érvényességét ez esetben is gazdasági jellegük támasztották alá. Csak az elmúlt években hallhatjuk azt az őszinte érvelést, amely szerint a ragadozók is ugyanúgy tagjai a közösségnek, és semmilyen különleges érdek sem formálhat jogot a kipusztításukhoz, valós vagy vélt előnyök miatt. Sajnos azonban ez a látásmód még mindig kezdeti szakaszban jár. A ragadozók kipusztítása továbbra is vígan zajlik: tanúi lehetünk az erdei farkas kiirtását engedélyező kongresszusi, valamint természetvédelmi hivatalok által hozott és számos tagállami törvényhozás által is megsza- vazott döntésének.

A gazdasági felfogás talaján álló erdészek némely fafaját azért „irtak le”, mert túl lassan növekednek vagy pedig fűrészárúként túlságosan alacsony áron kelnek el: a fehér cédrus, az amerikai vörösfenyő, a ciprus, a bükkfa és a jege- nyefenyő sorolhatók ide. Európában, ahol az erdészet ökológiai értelemben fejlettebb, a nem kereskedelmi célra termesztett fatípusokat az őshonos erdei közösség tagjainak tekintik és ekként őrzik meg őket az ésszerűség keretein belül. Ezen kívül némelyikről (mint például a bükkfáról) az is kiderült, hogy fontos szerepet játszik a termőföld termékenységének megőrzésében. Az erdő, valamint az erdőt alkotó fafajta, aljnövényzet és állatvilág kölcsönös függését magától értetődőnek veszik.

A gazdasági érték hiánya némely esetben nemcsak egy-egy fajnak vagy csoportnak a jellemzője, hanem egy egész biotikus közösségé. Ebbe a körbe sorolható a mocsarak, a dűnék és a sivatagok is. Ezekben az esetekben általános megközelítésünk az, hogy a természet megőrzésének feladatát a kormányzatra kell hagyni a parkok, emlékhelyek vagy menedékhelyek esetében. A nehézséget az jelenti, hogy az előbbi, gazdaságilag értékelhetetlen közösségek általában az értékesebb magántulajdonban lévő földeket keresztezik, az államnak pedig lehetetlen ilyen széttördezett parcellákon tulajdont vagy ellenőrzést szerezni. Ennek összességében az a következménye, hogy végül is kipusztulásra ítéljük ezeket a közösségeket. Ha a magánszemély tulajdonos ökológiai értelemben tudatos magatartást tanúsít, akkor büszke arra, hogy egy olyan terület birtokosa, amely sokszínűséget és szépséget kölcsönöz a saját földjének. Ezekben a „hulladék” területeken még csak nem is bizonyult igaznak a haszon feltételezett elmaradása, persze csak miután a nagy részét már átalakították. A pénzmapocok mocsarainak újbóli elárasztásáért folyó jelenlegi sietség is ezt igazolja.

Az amerikai természetvédelem terén kitapintható egy világos irányvonal, amely szerint a kormányzatra kell testálni azokat a nélkülözhetetlen munkálatokat, amelyeket a magánszemély földbirtokosok már nem tudnak elvégezni. Éppen ennek köszönhetően széles körben elterjedt az állami tulajdon, működés, támogatás vagy szabályozás az erdészetben, a talaj-, víz- és halgazdálkodásban, a vándormadarak gazdálkodásában, a parkok és a vadon megőrzése terén. Az állami természetvédelem bővülésének legnagyobb része helyes és logikus irányt képvisel, némely ponton pedig egyenesen elkerülhetetlen (életem legnagyobb részében éppen ennek megvalósításáért küzdöttem). Ugyanakkor mégis feltehető a következő kérdés: mi is ennek a vállalkozásnak a tényleges nagysága?

Menedék – Aldo Leopold
Wisconsin Dells-i (Wisconsin)
erdei kunyhója 2014-ben
(*Wikimedia Commons*)

Vajon az adózók fogják ennek a végső következményeit viselni? A mamutokhoz hasonlóan mikor válhat az állami természetvédelem a saját maga bővülésének és növekedésének áldozatává? Ha egyáltalán lehet erre választ adni, akkor az a földetikában vagy más olyan követelményekben kereshető, amely a föld magántulajdonosaira többlet kötelezettséget ró.

Az ipari földtulajdonosok és földhasználók, különösen pedig a favágók és állattartók hajlamosak hosszasan és hangosan panaszkodni az állami földtulajdon és szabályozás bővítése ellen, ugyanakkor (figyelemreméltó kivételek mellett) kevés hajlandóságot mutatnak arra, hogy kialakítsák az egyetlen látható alternatívát: a természetvédelem önkéntes gyakorlatát a saját földjeiken. Mikor egy földterület magántulajdonosát arra kérik, hogy olyan, az egész közösség javára szolgáló tevékenységet is végezzen a földjén, amely nem feltétlenül hajt hasznot neki, válaszként általában széttárja a kezét. Ha az, amire kérik, költségeket von maga után, akkor ebbéli magatartása még elfogadható is lenne, ám ha csak előrelátást, nyitottságot vagy időt igényel tőle, akkor nagyon is megkérdőjelezhető. A földhasználati támogatás bővülésének túlnyomó részét az elmúlt években az állam saját hivatalainak természetmegőrzési oktatási tevékenysége emésztette fel: a földügyi hivatalok, a mezőgazdasági kollégiumok, ismeretterjesztő és tájékoztatói szolgáltatások. Amennyire meg tudom állapítani, ezekben az intézményekben nem tanítják a földet övező etikai kötelezettségről szóló ismereteket.

Az olyan természetmegőrzési rendszer, amely kizárólag gazdasági érdeken alapszik, féloldalas. Hiszen figyelmen kívül hagyja, végül pedig kirekeszti a földközösség számos olyan részét, amelynek ugyan nincsen kereskedelemben mérhető értéke, de – jelenlegi tudásunk szerint – nélkülözhetetlen az egészséges működés megőrzéséhez. Úgy vélem, tévedés, hogy a biotikus óra gazdasági részei működésükre képesek lehetnek a nem gazdasági részek nélkül is. Ez a nézet ráadásul az államra testálja a végső soron túlságosan nagy, összetett vagy éppen szétszóródott feladatokat. A földek magántulajdonosait terhelő etikai kötelezettség megteremtése jelentheti az egyetlen látható kiutat ebből a helyzetekből.

A FÖLDPIRAMIS

A földet övező gazdasági viszonyrendszert kiegészítő és annak irányt szabó etika azt is feltételezi, hogy a földről úgy gondolkodjunk, mint biotikus mechanizmusról. Kizárólag olyasmivel kapcsolatban lehetünk etikusak, amit látunk, érzünk, megértünk, szeretünk vagy egyéb más módon bízunk benne.

A természetmegőrzésről folyó oktatásban gyakran olyan képet festenek, amely a „természet egyensúlyát” jeleníti meg. Ez a megközelítés nem adja vissza elég pontosan azt a keveset, amit eddig tudunk a föld mechanizmusáról. Ezzel szemben az ökológiában egy sokkal valóságosabb képet használnak: a biotikus piramist. Elsőként rávilágítok a föld szimbólumaként használt piramisra, majd pedig ezt követően a föld használatával összefüggésben kitérek néhány következményére.

A növények energiát merítenek a naptól. Ez az energia egy biótának nevezett hálózaton keresztül terjed, amely legjobban egy több rétegből álló piramisként képzelhető el. A piramis legalsó rétege a termőföld. A növényi réteg a termőföldön nyugszik, a rovarréteg a növényi rétegen, a madarak és rágcsálók a rovarrétegen és így tovább a különböző állati csoportokon keresztül egészen a csúcsréteggig bezárólag, amely a nagy ragadozókból áll. Az egy-egy rétegben lévő fajokban nem az a közös, ahonnan jöttek vagy ahogyan kinéznek, hanem az, amivel táplálkoznak. Valamennyi egymásra épülő réteg az élelmezés és gyakran más egyéb szolgáltatások tekintetében azoktól függ, akik alatta helyezkednek el, cserébe pedig minden egyes réteg élelmet és más egyéb szolgáltatást kínál a felette elhelyezkedőknek. Felfelé haladva az egyes rétegek a számarányukat tekintve csökkennek. Ennek megfelelően egy csúcsragadozóra százas nagyságrendben jutnak áldozatok, majd rájuk ezres nagyságrendben a további áldozatok, lentebb milliós nagyságrendben a rovarok és végül következik a megszámlálhatatlan mennyiségű növény. A rendszer piramisszerű alakzata ezt a számbéli változást tükrözi a csúcstól egészen az alapokig haladva. Az emberek a közbülső rétegben kapnak helyet, osztozva a medvékkel, mosómedvékkel és mókuskokkal, amelyek húst és zöldségeket egyaránt fogyasztanak.

Az élelmiszer és más egyéb szolgáltatások függőségi láncolatát táplálékláncnak is nevezik. Ennek megfelelően a „tölgy-szarvas-indián” olyan láncolatot alkottak, amelynek helyébe lépett „termőföld-kukorica-tehén-gazdálkodó” lánc. **Valamennyi faj, beleértve magunkat is, csak egy szemet alkot a láncolatokban.** A szarvas a tölgyön kívül még száz másik növényt is fogyaszt, a tehén pedig több száz más növényt a kukoricán kívül. Éppen ezért mindkettő egy-egy láncszemet alkot száz másik láncolatban. A piramis olyan összetett láncolatokból épül fel, amely ugyan rendezetlennek tűnik, de a rendszer egészének stabilitása mégis egy rendkívül szervezett struktúrát jelent. Működése a különböző egységek együttműködésén és versenyén alapszik.

A kezdetek kezdetén az élet piramisa lapos és alacsony volt, az élelmiszerlánc pedig rövid és egyszerű. Az evolúció azonban az egyik réteget építette a másikra. Az ember csak egyetlen réteg a piramis magasságát és összetettségét növelő sok ezer réteg között. A tudomány persze számos kételyt fogalmaz meg, de egy dolgot biztosan állít: az evolúció fejlődési iránya a bióták sokszínűségének növelése felé tart.

A föld nem pusztán termőföld. A föld egy olyan energiaforrás, amely a termőföldön, növényeken és állatokon keresztül áramlik. A táplálékláncok azok az élő csatornák, amelyek felfelé vezetnek ezt az energiát. A halál és a pusztulás visszatér a földbe. A hálózatok nincsenek bezárva, az energia egy része elszökik a pusztulásban, egy része felszívódik a levegőben, egy része konzerválódik a termőföldben, a tőzegben és a hosszú életű erdőkben. Ugyanakkor ez az áramlási kör fennmarad, mint az élet lassan bővülő, körbeforgó alapja. Mindig keletkezik valamennyi veszteség a lemorzsolódás során, ugyanakkor ez a veszteség csekély, és a kövek pusztulásával általában ki is egyenlítődik. Lerakódik az óceánokban, majd a geológiai időszak során újból felemelkedik, hogy új földet és biotikus piramisokat formáljon.

A felfelé áramló energia sebessége és karaktere a növény- és állatközösség összetett struktúrájától függ, éppen úgy, mint ahogyan a felfelé áramló növényi

nedv az összetett sejtes szerkezettől. Ilyen összetettség nélkül normális keringés feltehetően nem is zajlana. A struktúra végső soron az azt összetevő fajok jellemző számait és jellemző sajátosságait, valamint funkcióit jelenti, és az energia egységként történő, zökkenőmentes működésével egyenlő. E rendszer alapvető jellemzője a föld összetett struktúrájának.

Mikor a biotikus hálózat egyik részében változás következik be, akkor a többi résznek is igazodnia kell ehhez. A változás nem feltétlenül akadályozza vagy téríti el az energia áramlásának útját. Az evolúció az önmaguktól bekövetkező változások hosszú sorozataként értelmezhető, az áramlási mechanizmus folyamatos finomításának és a hálózat bővülésének eredménye. Az evolúciós változások ugyanakkor általában lassúak és helyi szinten zajlanak. Az emberi eszközök feltalálása azonban lehetőséget biztosított ahhoz, hogy korábban soha nem látott erőszakos, illetve példátlan gyorsaságú és mértékű változásokat lehessen előidézni.

Az egyik ilyen változás a növény és állatvilág összetételét érinti. A nagyobb ragadozók ugyanis leszorultak a piramis csúcsáról, a történelem során pedig a táplálékláncok első ízben váltak rövidebbekké, nem pedig hosszabbakká. A más földrészekről származó háziasított fajok a vadon élők helyébe léptek, a vadon élők pedig új élőhelyekre költöztek. A növényeknek és állatoknak ebben a világméretű keveredésében a kártevők és betegségek is elszabadultak, bizonyos fajok egyenesen kipusztultak. Ezek a hatások ritkán voltak szándékolta vagy előreláthatók, inkább a természet struktúrájának kiszámíthatatlan és gyakran kifürkészhetetlen, folyamatos igazodását jelentik. Az agrártudomány nagyrészt az újonnan felbukkanó kártevők, valamint a kordában tartásukat biztosító technológiák kifejlesztése közötti versenyről szól. Egy másik változás a növényekben és állatokban áramló energiát, valamint annak földbe történő visszakerülését érinti. A termékenység a föld azon képességét jelenti, amellyel energiát kap, tárol és ereszt tovább. A termőföld túlterhelésével vagy az őshonos állatok háziasított állatokra való túl radikális felcserélésével a mezőgazdaság elronthatja az áramlás csatornáit vagy kimeríti a tárolást. A tárolási képességtől vagy a szerves tartalmától megfosztott termőföld gyorsabban málik szét, mint ahogyan formálódik. Ezt nevezzük erózióknak.

A termőföldhöz hasonlóan a vizek szintén az energia-körforgás részét alkotják. Az ipar azzal, hogy szennyezi a vizeket vagy gátakkal akadályozza azok szabad áramlását, kizárhatja az energia körforgásának megőrzéséhez szükséges növényeket és állatokat. A közlekedés egy további, alapvető változást idéz elő: az egyik régióban termesztett növényeket vagy tenyésztett állatokat most egy másik régióban fogyasztják el, és így ott kerülnek vissza a termőföldbe. A közlekedés megcsapolja a kövekben és a levegőben tárolt energiát, amit aztán más helyütt használ fel. Így például az egyenlítő másik oldalán élő tengeri halakkal táplálkozó madarak ürülékéből származó nitrogénnel trágyázzuk kertjeinket. Ennek megfelelően a korábban a helyi szinteket jellemző és önálló hálózatok világméretűvé váltak.

Az emberi tevékenységnek köszönhetően tehát a piramis megváltoztatása elraktározott energiákat szabadít fel. Ez a legelejen mind a vadon élő, mind pedig a háziasított növény- és állatvilág megtévesztő bőségéhez vezet. A biotikus tőke ilyen bővülése általában elhomályosítja vagy kitolja a beavatkozás miatti büntetést.

A föld energiahálózatként történő rövid jellemzéséből három alapvető elképzelés fakad: 1) a föld nem pusztán termőföld, 2) az őshonos növények és állatok nyitva tartották az energiaköröket, míg más fajok már nem biztos, hogy így tesznek, 3) az ember által alakított változások más sorrendben zajlanak, mint az evolúciós változások, és a szándékolthoz vagy előre látottakhoz képest összetettebb hatásaik vannak.

Az előbbi gondolatok összességében két alapvető kérdést vetnek fel. Vajon a föld képes alkalmazkodni az új rendhez? Vajon az elérni kívánt változások csekélyebb beavatkozás árán is megvalósíthatóak?

A természeti élőhelyek az erőszakos beavatkozásokat tekintve, úgy tűnik, különböznek egymástól. Nyugat-Európában például egy teljesen különböző piramis található, mint amit annak idején Caesar talált ezen a vidéken. Néhány

nagyobb állat elűnt, a mocsaras erdőségek rétekké és mezőségekké váltak, számos új növény- és állatfajt honosítottak meg, amelyek között kártevők is akadnak, míg a fennmaradó őshonos fajták eloszlásukat és szaporulatukat tekintve jelentős mértékben megváltoztak. Ugyanakkor a termőföld még mindig ott van, és az importált tápanyagoknak köszönhetően még mindig termékeny. A vizek normális módon folynak, az új struktúra úgy tűnik, működik és kitart. A há-lózatban nem látható szakadás és nem lépett fel működési zavar. Nyugat-Európának ellenálló természeti környezete van. A belső folyamataik szívósak, rugalmasak és ellenállnak a feszültségnek. Nem számít, hogy milyen radikálisak is a változtatások, a piramis eddig kifejlesztett néhány olyan életformát, amely biztosítja az embereknek, valamint a legtöbb őshonos fajnak a további életfeltételeket.

A lezülles nélküli radikális átalakítás további példáját Japán adja. Minden más civilizált régió, valamint néhány olyan régió is, amelyet alig érintett meg a civilizáció, a lezülles különböző stádiumában van, a korai tünetektől kezdve egészen az előrehaladott állapotig. Kis-Ázsiában és Észak-Afrikában klímaváltozás látható, ami egy előrehaladott lezüllesnek akár a kiváltó oka, akár a következménye is lehet. Az Egyesült Államokban a rendezetlenség mértéke helyenként eltér. A legrosszabb állapot a Délnyugatot, az Ozark régiót, valamint a déli államok bizonyos részeit jellemzi, míg Új-Anglia és az Északnyugat a legkevésbé rossz helyzetben leledzik. A jobb földhasználat lassíthatja a folyamatot a kevésbé fejlett régiókban. Mexikó, Dél-Amerika, Dél-Afrika és Ausztrália egyes részein egy erőszakos és gyors zülles van éppen folyamatban, aminek pontos mértékét nem tudom megbecsülni.

A földnek ez a majdnem világméreteket öltő züllese leginkább az állatok megbetegedéséhez hasonlít azzal a különbséggel, hogy soha nem jár teljes pusztulással vagy halállal. A föld képes ugyan regenerálódni, ám összetettsége, valamint az emberekről, a növényekről és az állatokról történő gondoskodási képessége fogyatékossá válik. Sok természeti környezet, amelyre jelenleg úgy tekintenek, mint a „lehetőségek földjére”, valójában már kizsákmányoló mezőgazdasági művelés alatt áll, vagyis már túllépte termelési képességeit. Ebben az értelemben Dél-Amerika legnagyobb része túlnépesedett. Bizonyos régiókban ezt a pazarlást megpróbálják ugyan rekultiváció révén ellensúlyozni, de nagyon is nyilvánvaló, hogy a rekultivációs projektek várható élettartalma sok esetben rövid. Nyugaton a legjobb rekultivációk sem tartanak ki egy évszázadon keresztül.

A történelem és az ökológia közös tapasztalata egyetlen általános következtetésre ad lehetőséget: **minél kevésbé radikálisak az ember által végrehajtott változtatások, annál nagyobb a biotikus piramis sikeres visszaigazodásának esélye.** Ezzel szemben a változások ereje a népsűrűséggel arányos. Egy nagyobb népsűrűségű terület radikálisabb átalakításokat követel meg. Ebben a tekintetben Észak-Amerikának Európánál kedvezőbb kilátásai vannak, feltéve, hogy sikerrel tudja kordában tartani népességének növekedését. Ez a következtetés szemben áll azzal a jelenlegi elképzeléssel, melynek kiindulópontja az az összefüggés, hogy mivel a népsűrűség csekély emelkedése gazdagítja az emberi életet, éppen ezért a korlátok nélkül emelkedés végül egy korlátlan mértékű gazdagodást eredményez. Az ökológiában viszont nem ismert olyan népsűrűségi kapcsolat, amely mindenféle korlátok nélküliséget tartana helytállóknak. A népsűrűségből fakadó valamennyi előnyre a csökkenő hozamok törvénye érvényes.

Bármi legyen is az ember és a föld közötti kapcsolat jellege, egészen valószínűtlen, hogy valamennyi részletét ismernénk. Bizonyos összetevőknek például hihetetlenül kis mennyisége meghatározza a termőföld növényekhez képesti, illetve a növényeknek az állatvilághoz képesti értékét. De vajon mi a helyzet azokkal az eltűnőben lévő fajokkal, amelyek védelmét most esztétikai luxusnak tekintjük? Ne feledjük, hogy ők segítettek a termőföld eredeti kialakításában; vajon milyen, korábban nem gyanított módon váltak nélkülözhetlenné annak fenntartásához? Weaver professzor azt javasolja, használjunk préri virágokat annak érdekében, hogy kipelyhesíthessük a hulladék termőföldet. Ki tudja, hogy mire fogják majd egyszer használni a darumadarakat és kondorkeselyűket, a vidrákat és grizzly medvéket?

A FÖLD EGÉSZSÉGE ÉS AZ A-B TÖRÉSVONAL

A földetika az ökológiai lelkiismeretet tükrözi és egyidejűleg a föld egészségéért viselt egyéni felelősségről tanúskodik. Az egészség a föld önmagát megújító képességét jelenti. A természet megőrzése az ebbéli képességének megértésére és megőrzésére irányuló erőfeszítéseinket tükrözi.

A természet megőrzésére törekvők torzsalkodásaik miatt hírhedtek. Az „A” csoporthoz tartozók olyan termőföldként tekintenek a földre, amelynek a funkciója az áruterelés, míg a „B” csoporthoz tartozók a földet olyan élővilágnak tekintik, amelynek többféle feladatai vannak. Az már nyíltan kétség és vita tárgya, hogy milyen mértékben bővebbek ezek a feladatok.

A saját területem, az erdészet vonatkozásában az „A” csoport tagjai előszeretettel támogatják a fásítást, minthogy az erdészet alapvető terméke a cellulóz. Nem érzik a természet ellen elkövetett erőszaknak, ugyanis ideológiájuk a mezőgazdálkodás. A „B” csoport tagjai az erdészetet teljesen máshogy látják, véleményük szerint ez a természetes fajok és természetes környezet fenntartásáról és igazgatásáról, nem pedig egy mesterséges környezet megalkotásáról szól. A „B” csoport tagjai általános szabályként a természetes szaporodást részesítik előnyben. A természetes környezet, valamint a gazdasági megfontolások miatt egyaránt aggódnak az olyan fajok kihalása miatt, mint például a gesztenye vagy a fenyegetettnek tekintendő fenyőfajok. Emellett aggódnak a másodlagos erdészeti funkciók, vagyis a vadvilág, a rekreáció, a vízgyűjtő területek,

Társas lény –
Aldo Leopold felségével,
Estella Bergere Leopold-dal
(Pacific Southwest Region 5)

valamint a vadterületek miatt is. Úgy vélem, hogy a „B” csoport tagjai az ökológiai lelkiismeret szempontjait tartják a szemük előtt.

A vadvilágban is egy ehhez hasonló törésvonal tapintható ki. Az „A” csoport tagjai számára a sport és a hús jelentik az alapvető „termékeket” ezen a téren. A siker mércéjét a megszerezhető fácánok és pisztrángok száma jelképezi. Olvasatukban ezért a mesterséges tenyésztés mind időszaki, mind pedig állandó jelleggel elfogadható – feltéve, hogy a költség-haszon elemzés eredménye pozitív. A „B” csoport tagjait viszont a természeti környezet helyzete aggasztja. Ők a következő kérdéseket teszik fel. Milyen következményekkel jár a vadállomány tenyésztése a ragadozókra? Továbbra is foglalkoznunk kell az egzotikus példányokkal? Hogyan lehet képes a gazdálkodás egyensúlyozni az olyan állatfajok populációjának zsugorodását, mint például a préri fajok, amelyek már amúgy is reménytelen helyzetben vannak? Hogyan mentheti meg a gazdálkodás az olyan fenyegetett ritkaságokat, mint a trombitás hattyúk és a szürke daruk? Vajon a gazdálkodási elveket ki lehet terjeszteni a vadvirágokra is? Számomra egészen egyértelmű, hogy itt ugyanazzal az „A” és „B” csoport közötti szakadással állunk szemben, mint ami az erdészet terén is megtapasztalható.

A mezőgazdaságban egy nagyjából ehhez hasonló törésvonalat vélek felfedezni. A tudományos alapokon álló mezőgazdaság még azt megelőzően kezdett energikusan fejlődni, hogy az ökológia tudománya megszületett volna, így ennek megfelelően az ökológiai fogalmak lassabb ütemű rögzülése várható ezen a téren. Ezen kívül a gazdálkodóknak éppen a mesterségük természetéből fakadóan jóval erőteljesebb mértékben szükséges megváltoztatniuk a természetes környezetet, mint egy erdősznek vagy vadgazdálkodónak. A mezőgazdaság sok kritikusa, úgy tűnik, megágyaz a „természetközeli gazdálkodásnak” nevezhető új vízióknak. Ennek legfontosabb, új felfedezése úgy tartja, hogy a puszta mérlegelés nem árul el semmit a termények értékéről. A termékeny föld gyümölcssei mind minőségi, mind pedig mennyiségi értelemben jobbak; noha növelhetjük import trágyával a kimerült talaj termésmennyiségét, ezzel azonban nem feltétlenül növeljük az élelmiszerek értékét. A saját magát „biogazdálkodásnak” nevező elégedetlenség főleg a természeti környezetet veszi alapul, különösképpen a termőföld, illetve az állat- és növényvilág jelentőségéhez való ragaszkodása miatt.

A mezőgazdaság ökológiai alapjai csaknem olyan kevésbé ismertek a közvélemény előtt, mint amilyen kevésbé ismertek a föld felhasználásának egyéb területein. Így például csak kevés tanult ember van tisztában azzal, hogy az elmúlt évtizedek ámulatba ejtő technológiai fejlődése sokkal inkább a kutak, nem pedig a források fejlesztését érintette. Hektárról-hektárra haladva alig tudták ellensúlyozni a föld csökkenő termékenységét.

Valamennyi törésvonal esetében ugyanazon alapvető ellentétek folyamatos ismétlődését láthatjuk: **az ember mint hódító, szemben azzal az emberrel, aki a természeti környezet megővésére törekszik**; a tudomány mint a kard élesítője, szemben azzal a tudománnyal, ami világó lámpás; a föld mint rabszolga és szolgáló, szemben azzal a földdel, amelyik kollektív organizmus.

KILÁTÁSOK

Felfoghatatlannak tartom, hogyan létezhet egyáltalán földetika szeretet, tisztelet és csodálat, valamint az értékei iránt tanúsított nagybecsülés nélkül. Az érték esetében természetesen a gazdasági értéknél egy sokkal tágabb, filozófiai értelmű fogalomra gondolok.

A földetikai követelmények kifejlődése előtt tornyosuló talán egyik leg súlyosabb akadályt az jelenti, hogy az oktatási és gazdasági rendszereink nem közelednek, hanem éppen, hogy eltávolodnak az erős földtudatosság gondolatától. A modern ember sok közvetítő és megszámlálhatatlan mennyiségű fizikai kütyü miatt elszakad a földtől – nincs már vele létfontosságú kapcsolata. Szemében a föld csupán a városok között fekvő olyan terület, amelyen termények nőnek. Ha egy napra szabaddá válik ezen a földön, és történetesen ez a föld nem egy golfpálya vagy egy „festői” szépségű terület, akkor rögtön halálra unja

magát. Ha hagyományos gazdálkodás helyett a növényeket mesterséges körülmények között is lehet termesztetni, akkor ez megfelel neki. De kiválóan megfelel számára az is, ha a fát, a gyapjút, a bőrt és a föld más természetes anyagait szintetikus módszerekkel helyettesíti. Röviden szólva, „kinőtte” a földet.

A földetika megerősödése előtt majdhogynem ugyanakkora akadályt jelent annak a gazdálkodónak a magatartása is, akinek a szemében a föld még mindig ellenség, vagy az a birtokos, aki a földet a saját rabszolgájának tekinti. A mezőgazdaság gépesítése elméletileg meg kellene, hogy szabadítsa a gazdákat a láncikaiktól, de hogy valójában ez történik-e, az igencsak kétséges. A föld ökológiai megértésének egyik nélkülözhetetlen előfeltétele magának az ökológiának a megértése.

A földetika ügye ugyan reménytelennek tűnhet, de egy kisebbség mégis nyíltan szembefordul a „modern” felfogással. Az etikai követelmények fejlődését elősegítő kulcsjelentőségű kérdés egész egyszerűen a következő: a föld használatára többé nem szabad kizárólag úgy gondolni, mint gazdasági problémára. Minden kérdést annak fényében kell megvizsgálni, hogy mi az, ami etikai és esztétikai értelemben helyes, gazdasági értelemben pedig célszerű. A dolgok akkor helyénvalók, ha segítenek megőrizni a természetes környezet integritását, stabilitását és szépségét. Helytelennek pedig akkor minősülnek, ha más egyéb hatásai vannak.

Természetesen magától értetődő, hogy a gazdasági megvalósíthatóság korlátot szab azon lehetőségek elé, amit meg lehet, illetve amit nem lehet megtenni a termőfölddel. Ez mindig is így volt, és mindig is így lesz. Ugyanakkor a gazdasági tényezők azzal a téves eszmével kötöttek gúzsba bennünket, hogy a földhasználat *valamennyi* fajtáját a gazdasági szempont határozza meg. Ettől az elképzeléstől meg kell szabadítanunk magunkat! A földdel való kapcsolat nagy részét felölelő megszámlálhatatlan mennyiségű intézkedés a földhasználók ízlése és preferenciája, nem pedig pénztárcája szerint alakul. A földhöz kapcsolódó kérdések nagy része pénz helyett az idő, az előrelátás, az ügyesség és a hit ráfordítását igényli. A föld használója így gondolkodik.

Szándékosan a társadalmi fejlődés egyik állomásaként mutattam be a földetikát. Az etikához hasonlóan fontos kérdést még soha nem rögzítettek írásban – csakis a történelmet a legfelületesebben ismerők gondolhatják azt, hogy Mózes írta a Tízparancsolatot. Valójában ez egy gondolkodó közösség elméjében fejlődött ki, Mózes pedig ideiglenesen összefoglalta. (Azért mondom, hogy ideiglenesen, mert az evolúció soha nem áll meg.)

A földetika fejlődése egyszerre szellemi és érzelmi folyamat. A természet megőrzésének elképzelése jó szándékkal van kikövezve, ami azonban haszontalannak, sőt némely esetben még veszélyesnek is bizonyul, ugyanis hiányzik belőle akár a föld, akár a föld felhasználására vonatkozó gazdasági szempontok kritikai értelemezése. Közhangszerűen hangzik, pedig **ahogyan az etika határa az egyénektől a közösség irányába kiterjed, úgy bővül a tartalma is**. Valamennyi etikának azonos működési mechanizmusa van: a helyes cselekvést társadalmi jóváhagyás erősíti meg, míg a helytelen társadalmi rosszállás veti el.

Összességében véve jelenlegi problémánk az attitűdökben és azok végrehajtásában keresendő. Gőzlapáttal tervezzük újra az Alhambrát,² és büszkék vagyunk teljesítményünre! Ettől a lapáttól aligha kellene megválnunk, hiszen végtére is számos jó tulajdonsága van, ugyanakkor sikeresebb használata érdekében mégis finomabb és objektívebb kritériumok mentén szükséges alkalmaznunk. ■

(Fordította: Sándor Lénárd)

2 A szerző ezt a részt egy korábbi, 1933-ban kelt írásából vette át, és a manapság geomérnökiségnek nevezett beavatkozásokra utal, vélhetően a Kalifornia állam területén található Alhambra vidékén. (A Szerk.)